

Stödgrupper för familjer med föräldrar som har kognitiva svårigheter och deras barn

– möjliggör kompenserande skyddsfaktorer för familjernas komplexa sårbarheter

Erfarenheter från Tierps kommun

Ann Nilsson ,Tierps kommun, Familjestödsenheten
Sandra Melander, SUF-Kunskapscentrum, Region Uppsala

SUF-Kunskapscentrum

Samverkan – Utveckling - Föräldraskap

Sprida kunskap, bidra till metodutveckling och stödja samverkan för yrkesverksamma som möter barn och föräldrar i familjer där förälder har kognitiva svårigheter

Familjer med föräldrar som har kognitiva svårigheter och deras barn

- Kognitiva svårigheter inkluderar svårigheter med planering, struktur, minne, räkning, läsning, skrivning och att förstå olika sammanhang och som påverkar föräldraskapet
- De kan ha en diagnos som IF (intellektuell funktionsnedsättning) eller neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) som ADHD och Autismspektrumtillstånd (AST) och förvärvad hjärnskada
- Många har kognitiva svårigheter utan en diagnos
- Även barnen kan ha olika kognitiva svårigheter

Bakgrund

- Tierps kommun tillhör Uppsala län och har ca 21 000 invånare
- 2005-2008 söktes och beviljades medel från Allmänna arvsfonden för projektet *"Föräldrar med intellektuella begränsningar och deras barn"*
 - I samband med projektet startade Tierps kommun riktad cafégruppsverksamhet och stödgrupper för barn
- 2010-2012 medel från Länsstyrelsen för spridning i länet
- 2024 Ny utgåva av bok om stödgruppsverksamhet för barn och unga som anhöriga med ett kapitel om Tierps stödgruppsverksamhet för föräldrar med kognitiva svårigheter och deras barn.

Syfte med stödgruppsverksamheten

- Stödgrupper för föräldrar med kognitiva svårigheter och deras barn är en viktig insats för barns rätt till jämlik hälsa och utveckling.
- Förebyggande arbete för att öka skyddsfaktorer
- Dessa familjer lever ofta med komplex problematik och stora behov.
- Stödet behöver anpassas utifrån familjernas förutsättningar och situation för att bli tillgängligt.

Helhetssyn behövs pga komplexa sårbarheten

Föräldraförmågan hos föräldrar med kognitiva svårigheter och deras barn påverkas av:

- socioekonomisk utsatthet
- begränsat socialt nätverk
- upplevelser av trauma
- barn med egna svårigheter
- ...

..skyddsfaktorer blir än viktigare

Låg inkomst

Låg utbildningsnivå

Mindre sannorligt att gifta sig eller leva som sambo

Svårt med etablering på arbetsmarknaden. Hög arbetslöshet

Högre risk för fysisk och psykisk ohälsa. (Diabetes, hjärt-och kärlsjukdomar, ångest, depression, stressrelaterad ohälsa)

Barnens utsatthet

- Nationell kartläggning – Våld mot barn (Jernbro et al. 2022):
- Elever med egna funktionsnedsättningar och barn med låg socioekonomisk status visar en kraftigt ökad utsatthet för våld, övergrepp och mobbning

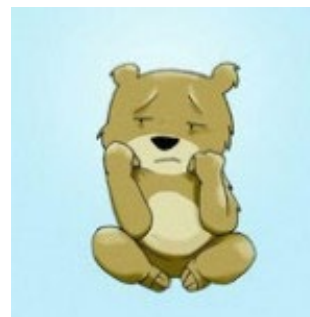

De två olika stödgrupperna

1. Cafégrupp för hela familjen
Föräldragrupp och förskolegrupp barn 0 – 6 år
2. Skolbarnsprogrammet barn 7 – 12 år

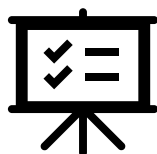
Caféverksamheten

- **Pedagogiska teman:**

Känslor, samspel, kropp och gränser, bra och dåliga hemligheter, barns rättigheter, barn och internet, checklistor- barnsäkerhet, gränssättning/ COPE, kognitiva svårigheter och egna önskade teman eller medverkande

- **Fast struktur**

- **Terminsplanering med trevliga avslutningar**

Föräldragruppen

- SMS-påminnelser, veckoplaneringskalendrar och visuella stöd och tips om hjälpmedel
- Lyxfällantavla med pengar
- Information om budget och skuldrådgivning, fritidsaktiviteter och kolloverksamheter
- Kontakter förmedlas till Majblomman och Svenska kyrkan
- Övningar för att minska stress

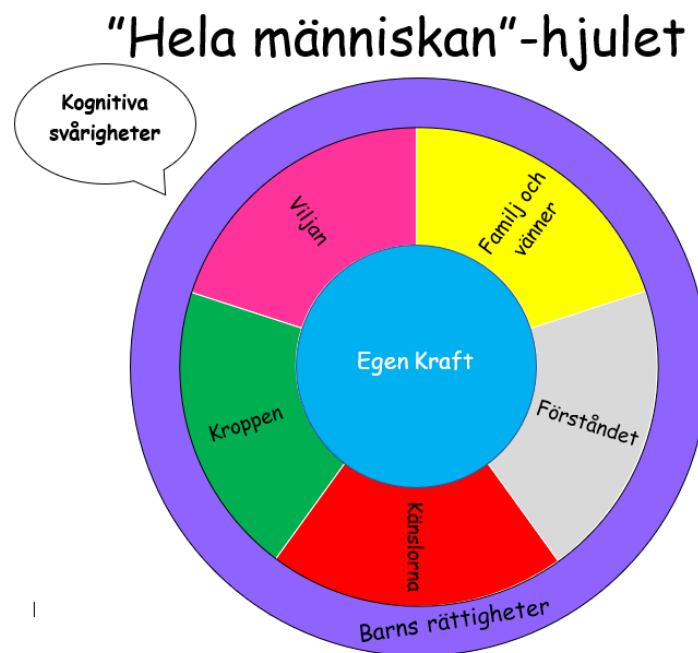
Förskolegrupp 0 – 6 år

- Gemensam fikastund och nallekort
- Fri lek och pyssel med förskolpedagogen i lekrummet
- Gemensamma aktiviteter med föräldrarna

Skolbarnsprogrammet 7 -12 år

- Samtalsmodellen *Hela Människan hjulet* (Hagborg, Jonsson, Salmson 2010)
Åskådliggör människors olika behov, deras betydelse och hur de samspelar
- Boken Hela du - Viktiga samtal med barn (Hagborg & Salmson 2022)
- 15 gruppträffar
- Teman som den egna personen, kognitiva svårigheter, försvar, min kropp och mina gränser

Skolbarnsprogrammet 7 – 12 år

- Pedagogiskt upplägg och anpassning av program utgår från kunskap om generalisering av kunskap (Feldman 2005)
 1. Få ny kunskap (höra, läsa, se)
 2. Färdighetsträning
 3. Tillämpning
- Teman vid minst två tillfällen, repetitioner, korta lekfulla aktiviteter med mycket rörelse
- Leksaksdjur, rollspel och visuellt stöd för att konkretisera teman och budskap

Skolbarnsprogrammet 7 – 12 år

- Information olika fritidsaktiviteter för att stötta barnen i att ha egna intressen
- Planeringskalendrar för att lägga in egna fritids och skolaktiviteter
- Barnen får möjlighet att ställa frågor och dela erfarenheter samt söka stöd hos de vuxna med sådant som är svårt
- [Handbok för FIB – projektets barngruppsverksamhet \(arvsfonden.se\)](https://arvsfonden.se/)

Vinster med caféverksamheten

- Sociala isoleringen bryts
- Psykiska ohälsan minskar
- Förtroendefulla relationer byggs till familjebehandlare vilket stärker vårdkedjan inom kommun och region
- Caféavslutningar för hela familjen och nya familjer bidrar till upprätthållande av relationer över tid
- Konsekvenserna av den socioekonomiska utsattheten minskar
- Föräldrarna får lära sig mindre konfrontativa föräldrastilar
- Både barn och föräldrar får lära sig om barns rättigheter, barn och internet, kropp och gränser och skillnaden på bra och dåliga hemligheter
- Barn kan rekryteras till det särskilda skolbarnsprogrammet

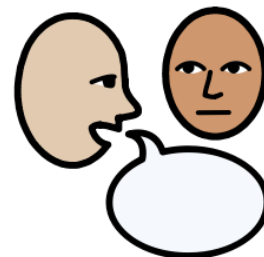

*Barnkonventionen artikel 6 -
barns rätt till utveckling med syfte
att främja hälsa och förhindra att
problem uppstår eller förvärras.*

Vinster med skolbarnsprogrammet 7 – 12 år

- Minskade risker för våld, kränkningar och övergrepp genom:
 - Ökade kunskaper om sina rättigheter, faror med internet och var de kan vända sig och få hjälp utanför familjen
- Fungerar avlastande och främjar psykisk hälsan genom:
 - Kunskaper om och möjligheter att reflektera kring kognitiva svårigheter och dess konsekvenser i familjen
 - Att träffa andra barn, ha roligt, leka, slippa ta ansvar för sin familj och upptäcka att de inte är ensamma om sina upplevelser.
 - Att lära sig att känna igen och uttrycka olika känslor.
 - Stöttas i att ta del av fritidsaktiviteter
 - Stödjande nätverk synliggörs

Vad säger barn och föräldrar?

Egna utvärderingar visar:

Insatserna står för trygghet och kontinuitet över tid där barns behov och mående kan följas upp

- Barn som mobbas får nya vänner
- Familjer får stöttning i kontakter med skolan kring mobbning
- Mätningar före och efter stödgrupp indikerade att barnens kunskaper om föräldrarnas kognitiva svårigheter ökade
- Efter grupp berättar barnen:

”Som ADHD. Att man är stressad och glömma bort, dom blir arga”

”När man kan ha svårt med vissa saker eller vara jättebra på andra.”

Karin Jöreskogs forskning FIB projektet (2009)

- Barnen lärde sig handlingsstrategier: ”Ta hjälp av och att prata med någon annan, våga berätta och att säga ifrån och få respekt från andra”.

Rekrytering

Faktorer som påverkar

- Svårrekryterade familjer pga komplex problematik
- Oro och rädsla för myndigheter
 - barn omhändertas om barn i stödgrupp
- Personbundet
 - den som har en relation med föräldern måste länka över till gruppledarna t ex personal i förskola, habilitering, psykiatri, mödra- och barnhälsovården

Vad behövs vid rekrytering

- Helhetsperspektiv – Nå hela familjen – längre tidsperspektiv
- Först anpassad caféverksamhet för föräldrarna och deras barn
- Sedan stödgrupp riktade till skolbarnen och stödgrupp startar vid tillräckligt underlag

Implementering av stödgrupper i länet 2010-2012

- Delmål med caféverksamheten mot huvudmålet stödgrupper för barn
- Gruppledarutbildningar genomfördes med deltagande från alla kommuner i länet.
- Projektet visade att det behövdes en tydlig struktur, organisation och samverkan för rekrytering av deltagare och genomförande av gruppverksamheten
- SUF-Kunskapscentrum och kommunernas lokala SUF-grupper var viktiga
- Projektet visade att café- och stödgruppsverksamhet kan utformas och genomföras på olika sätt.

Frågor och reflektioner

